

ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

О.В. Холоденко

*кандидат педагогічних наук, доцент
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова*

Реалії сьогодення зумовлюють інтерес до вивчення, розвитку та впровадження у практичну сферу нових галузей наук. Однією з таких наук є міжкультурна комунікація - наука, яка вивчає особливості вербального і невербального спілкування людей, що належать до різних національних та лінгвокультурних спільнот [3, с.14].

Відомо, що комунікація становить одну із найактивніших форм життєдіяльності людини. Проте, це не лише обмін інформацією, який здійснюється вербальними засобами. Це процес, який також супроводжується невербальними засобами, які інколи навіть замінюють звичайну мову спілкування.

Зазначимо, що в умовах глобалізації постійно змінюються форми, методи і засоби комунікації людей, що, в свою чергу, змінює характер спілкування.

Розширення міжнародних контактів, насамперед, передбачає володіння іноземними мовами. Однак, цього недостатньо. Для того, щоб уникнути перешкод у спілкуванні з представниками різних країн, а відтак, і різних культур необхідно володіти знаннями їхніх культурних особливостей.

Низка науковців (Вербицька П., Манакин В., Трейгер Г., Холл Е., Шайгородський Ю. та інші) стверджують, що моделі поведінки людини формуються в процесі виховання у певному соціокультурному середовищі. Однією із найважливіших складових зазначеної моделі є комунікація, яка здійснюється відповідно до норм та правил, прийнятих у конкретному соціумі. Порушення цих норм і правил часто призводить до непорозуміння і може стати перешкодою на шляху до успішного комунікативного процесу.

Отже, з метою уникнення різного роду непорозумінь у спілкуванні на культурному ґрунті виникла життєва необхідність у міжкультурній комунікації.

Говорячи про культурологічні аспекти, наприклад, Великої Британії зауважимо, що їхні особливості пов'язані з давніми часами існування кельтів, завоюваннями англо-саксів, данів, норманів, які привносили власні риси, норми, традиції. Як наслідок сформувалися певні особливості, які можна визначити як британську прихильність до традицій, практичність, дисциплінованість, любов і шана до домашнього вогнища, стриманість, чесність, вишуканість манер, джентельменство та інше.

Отже, розуміючи всі вище зазначені культурологічні аспекти можна досягти успіхів у міжкультурній комунікації. Зрозуміло, що це вимагає знання всіх соціокультурних особливостей комунікації, а також розуміння психологічних особливостей та труднощів, які виникають у спілкуванні з представниками різних країн.

Психологи зазначають, що ще з дитинства закладається програмування "свого" і "чужого". Із розвитком власного "Я" формується належність до певної групи. Це певною мірою самоідентифікація, яка має архаїчну природу і пов'язана

із самозбереженням, оскільки “чуже” у свідомості давніх людей сприймалось як небезпечно та вороже, а “своє” як те, що дає відчуття безпеки і надійності.

Отже, навіть за умов сучасного сприйняття світу, розуміючи безглуздість конфлікту між “своїм” і “чужим”, підсвідомо люди відчують певну напругу у спілкуванні з людьми, які не ідентифікуються як “свої”.

Звідси і упередженість у ставленні до представників інших культур, що відображається у стереотипах по відношенню до того чи іншого етносу.

За визначенням Вальтера Ліппмана [1] стереотип – це упередженні думки, які рішуче керують усіма процесами сприйняття.

Людині інколи важко відмовитись від стереотипів, оскільки саме вони полегшують сприйняття явищ, не вимагають зусиль на їх реальне пізнання, тим самим заощаджують енергію і час людини.

Зрозуміло, подібне сприйняття зменшує, а інколи і позбавляє людину гнучкості у сприйнятті. Крім того, певні труднощі у комунікації може викликати те, що людині дуже непросто приймати щось “не своє”.

Упередженість стереотипів означає, що вони відображають не об’єктивні характеристики дійсності. Отже, важливо усвідомлювати, що в основі стереотипного сприйняття явищ лежать складні розумові та психологічні процеси, зокрема психологічного несвідомого.

З психологічним несвідомим пов’язаний важливий складник національних стереотипів – архетип.

За визначенням Карла-Густава Юнга (1875-1961), архетип – це первісна модель психологічного несвідомого, яка впливає на сприйняття дійсності на базі природних інстинктів та соціокультурних чинників.

Архетипи пронизують національні обряди, фольклорне мистецтво, міфи – усе, в чому виявляються найдавніші образи живого світу, людей, інших речей, що набули символічного значення для національної культури. Архетипні образи найбільш стійкі на рівні колективного підсвідомого, про що важливо пам’ятати у міжкультурній комунікації [3, с. 54-55].

Відтворенням архетипів є символи – умовні знаки у вигляді зображень, слів, предметів, що у національній свідомості передають ідеї, які важливі для всієї спільноти. Іншими словами, символи є архетипами національно значущого характеру.

Окрім притаманних етносу стереотипів, архетипів та символів ментальне формування тісно пов’язане з мовою.

Мова є засобом матеріалізації різноманітних картин світу, які створює свідомість. На думку Вільгельма Гумбольдта (1767-1835), різні мови – це різні бачення однієї і тієї самої речі. Оскільки різні мови пронизують всю історію людства вони є для націй органами їх оригінального мислення і сприйняття.

Отже, мова є основою інтерпретації світу, що впливає на свідомість мовців певної національної спільноти. Звідси і різні картини світу, що створені людьми, які говорять різними мовами, оскільки саме на зміст мислення впливають відмінності мов. Про це також необхідно пам’ятати у процесі міжкультурної комунікації.

Як зазначалось вище, комунікація здійснюється вербальними і невербальними засобами. Невербальна комунікація відіграє важливу роль у

комунікативному процесі, особливо у випадках довгих пауз і мовчання. Розрізняють наступні види невербальної комунікації:

- фізіогноміка (вираз обличчя, зоровий контакт);
- кінесика (жести, поза, рухи тіла);
- такесика (дотики, потиски рук, поцілунки);
- проксеміка (міжособистісна дистанція, простір спілкування);
- паралінгвальні засоби (інтонація, висота і сила голосу, паузи) та ін.,

все те, що передає певну інформацію про співрозмовника і створює атмосферу спілкування.

Щодо мовчання, яке часто має місце у комунікації, існує науковий погляд, що це один із аспектів вербальної комунікації. Відомо, що у деяких східних культурах мовчання сприймається як вияв мудрості і іноді говорить більше ніж слова. Галузь науки, яка вивчає мовчання називається сайлентологією.

Виокремлюють декілька типів комунікативно значущого мовчання:

- мовчання при зміні комунікативних ролей;
- мовчання з метою обдумування наступної репліки;
- активне мовчання «слухача»;
- вичікувальне мовчання на реакцію чи відповідь співрозмовника [2, с. 225].

Часто у міжкультурній комунікації мовчання, паузи або їх відсутність є проявом національних комунікативних стилів. Наприклад, мовці східних країн схильні більше слухати співрозмовника, вони не висловлюють заперечення відкрито, для них є неприйнятним вступати в дискусію з гостем. Паузи і мовчання, в свою чергу, є обов'язковими складниками їхнього спілкування.

Таким чином, щоб досягти порозуміння у міжкультурній комунікації недостатньо лише знання іноземної мови. Мовці мають знати, усвідомлювати та застосовувати інші важливі складники успішного комунікативного процесу.

Дуже важливо не лише знання мови, а й те, що в неї вкладає людина під час спілкування.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики/ Ф.С.Бацевич. – К., 2004. – 342с.
2. Бацевич Ф.С. Нариси з лінгвістичної прагматики: Монографія / Ф.С. Бацевич. – Львів: ПАІС, 2010. – С. 225
3. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація. – К., 2012. – 288с.
4. Слющинський Б.В. Міжкультурна комунікація як феномен сучасної культури / Б.В. Слющинський // Нова парадигма. – 2004. – Вип.37. – С.223-232.
5. Sakshi Dubey. Contrastive linguistics: Its Importance and Uses / (CSPILAS/SL). - 2016. – P.1-7.